

Μ. ΤΣΕΤΣΟΣ & Ι. ΦΟΥΛΙΑΣ
(ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ)

W.A. MOZART

Δεκαπέντε προσεγγίσεις

Γράφουν οι:

ΧΡ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ • Γ. ΒΛΑΣΤΟΣ • Α. ΓΕΩΡΓΑΚΗ
Γ. ΖΕΡΒΟΣ • Ι. ΖΩΤΟΣ • Π. ΚΑΒΟΥΡΑΣ • Κ. ΚΑΚΑΒΕΛΑΚΗΣ
Ι. ΛΑΖΑΡΙΔΟΥ-ΕΛΜΑΛΟΓΛΟΥ • Ν. ΜΑΛΙΑΡΑΣ • Γ. ΜΑΝΙΑΤΗΣ
Χ. ΣΠΥΡΙΔΗΣ • Μ. ΤΣΕΤΣΟΣ • Γ. ΦΙΤΣΙΩΡΗΣ • Ι. ΦΟΥΛΙΑΣ
Σ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ • Ο. ΨΥΧΟΠΑΙΔΗ-ΦΡΑΓΚΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΘΗΝΑ 2008

ΝΕΦΕΛΗ / ΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΑ

Μάρκος Τσέτσος και Ιωάννης Φούλιας (επιμ.): *W.A. Mozart. Δεκαπέντε προσεγγίσεις*

Σχεδιασμός εξωφύλλου: Anne Niederstadt

ISBN: 978-960-211-890-0

Για την ελληνική γλώσσα:

© 2008 Εκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ και οι συγγραφείς

Ασκληπιού 6, Αθήνα 106 80

τηλ.: 210 3639962 - fax: 210 3623093

e-mail: info@nnet.gr

www.nnet.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	9
----------------	---

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΑΙΣΘΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

ΟΛΥΜΠΙΑ ΨΥΧΟΠΑΙΔΗ-ΦΡΑΓΚΟΥ

Για το «ωραίο» στον Mozart	13
----------------------------------	----

ΓΙΩΡΓΟΣ Ι. ΜΑΝΙΑΤΗΣ

Ο Mozart, η Αμφισημία της Ηθικής και η Ηθική της Αμφισημίας. Η περίπτωση του <i>Così fan tutte</i>	26
---	----

ΠΑΥΛΟΣ ΚΑΒΟΥΡΑΣ

Ο μύθος του Mozart: παραλλαγές στο θέμα της μεγαλοφυΐας	41
--	----

ΜΑΡΚΟΣ ΤΣΕΤΣΟΣ

Το ανθρώπινο στη μουσική του Mozart	76
---	----

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Δ. ΚΑΚΑΒΕΛΑΚΗΣ

Ο Mozart και το ανείπωτο. Μουσικές σηματοδοτήσεις και συμβολική διαφορετικότητα	88
--	----

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

ΙΩΝ ΖΩΤΟΣ

Ο Mozart ως δάσκαλος συνθέσεως του Thomas Attwood (1765-1838)	103
--	-----

ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΛΑΣΤΟΣ

«Για όλα φταίει ο κ. Grimm»; Ο Mozart των Sacha Guitry και Reynaldo Hahn	138
---	-----

ΙΟΥΛΙΑ ΛΑΖΑΡΙΔΟΥ-ΕΛΜΑΛΟΓΛΟΥ	
Επισκόπηση των συμφωνιών του W.A. Mozart	156
ΙΩΑΝΝΗΣ ΦΟΥΛΙΑΣ	
Η τριμερής ασματική μορφή στο έργο του Mozart:	
δύο κρίσιμες επισημάνσεις	168
ΓΙΩΡΓΟΣ ΖΕΡΒΟΣ	
Η <i>Σονάτα αρ. 4, KV 282</i> , του Mozart:	
μία ιδιαίτερη περίπτωση επαναφοράς	
του αρχικού θεματικού υλικού	203
ΓΙΩΡΓΟΣ ΦΙΤΣΙΩΡΗΣ	
<i>Κουαρτέτο εγχόρδων Κ. 421:</i>	
ένα παιχνίδι με τις λειτουργικές δυνατότητες μίας συνήχησης	211
ΝΙΚΟΣ ΜΑΛΙΑΡΑΣ	
Το θέατρο στη μουσική. «Σκηνοθετικές οδηγίες» μέσα από	
τις νότες στις όπερες του Mozart.	
Mozart, <i>Le Nozze di Figaro</i> , αρ. 1 (Duetтино)	225
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ	
ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΕΣ, ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΙ	
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ Χ. ΣΠΥΡΙΔΗΣ	
<i>Musikalisches Würfelspiel</i> [μουσική από το ρίξιμο ζαριών]	
του Wolfgang Amadeus Mozart	241
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΓΕΩΡΓΑΚΗ - ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ	
Η ανασύσταση της «42ης συμφωνίας» του Mozart μέσω υπολογιστή:	
προβλήματα τεχνητής νοημοσύνης και μουσικής δημιουργίας	254
ΣΜΑΡΑΓΔΑ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ	
Η σημασία του «Mozart Effect»	
στη μουσική διδασκαλία και μάθηση	266
Οι συγγραφείς	275

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Με αφορμή τα 250 χρόνια από τη γέννηση του μεγάλου Αυστριακού συνθέτη Wolfgang Amadeus Mozart, το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών διοργάνωσε το 2006 ημερίδα αφιερωμένη στον βίο και το έργο του. Σε αυτήν συμμετείχαν γνωστοί επιστήμονες, μουσικολόγοι και μη, που όλοι τους σχετίζονται, ως καθηγητές και διδάκτορες, με το Πανεπιστήμιο Αθηνών. Το ανά χείρας βιβλίο δεν αποτελεί, όπως θα περίμενε κανείς, τα «πρακτικά» εκείνης της ημερίδας. Ελάχιστα κείμενα διατηρούν το αρχικό τους μέγεθος· τα περισσότερα επεξεργάστηκαν από τους συγγραφείς τους έτσι, ώστε ο παρών τόμος να προσφέρει μιαν όσο γίνεται πληρέστερη εικόνα της σύγχρονης σχετικής έρευνας στον τόπο μας. Στον τόμο καλύπτεται ένα ευρύ φάσμα ζητημάτων σχετικών με τη μουσική του Mozart: ζητήματα αισθητικής και φιλοσοφίας της μουσικής, ιδεολογίας και πολιτισμικής ανθρωπολογίας, ιστορικά και μουσικο-αναλυτικά θέματα, ακόμα και μαθηματικές ερμηνείες, τεχνολογικές προσεγγίσεις και μουσικοπαιδαγωγικές εφαρμογές.

Η ύλη χωρίζεται σε τρεις ενότητες. Στην πρώτη καταγράφονται κυρίως αισθητικές και ανθρωπολογικές προσεγγίσεις της μουσικής του Mozart. Η Ολυμπία Ψυχοπαίδη-Φράγκου εξετάζει την έννοια του «ωραίου» στον Mozart με αναφορά στις ερμηνείες του Adorno, ενώ ο Γιώργος Μανιάτης επισημαίνει την αμφίσημη κοινωνική κατάσταση του Mozart, τον διττό ρόλο που έπρεπε να διαδραματίσει και ο οποίος εκφράστηκε όχι μόνο στη συμπεριφορά του αλλά και στη μουσική του. Σίγουρα πρωτότυπη συμβολή στην ελληνική έρευνα για τον Mozart αποτελεί η μελέτη του Παύλου Κάβουρα, ενός πολιτισμικού ανθρωπολόγου και εθνομουσικολόγου, ο οποίος επιχειρεί να ερμηνεύσει τη μοτσάρτια ιδιοφυΐα με τα εργαλεία του πεδίου του· οι ισχυρισμοί και τα επιχειρήματά του θα προκαλέσουν, πιστεύουμε, πολλές συζητήσεις. Ο Μάρκος Τσέτσος αναπτύσσει μια νέα πρόταση φιλοσοφικής προσέγγισης του Mozart, βασισμένη στις προκείμενες της νεό-

τερης φιλοσοφικής ανθρωπολογίας, ενώ ο Κωνσταντίνος Κακαβελάκης ερευνά την ιδιότυπη θρησκευτικότητα του Αυστριακού συνθέτη, όπως αυτή εκφράστηκε στο σύνολο της μουσικής του.

Η δεύτερη ενότητα περιλαμβάνει μελέτες από εκπροσώπους του χώρου της ιστορικής και συστηματικής μουσικολογίας. Ο Ίων Ζώτος φωτίζει μian άγνωστη σε πολλούς πλευρά της δραστηριότητας του Mozart, αυτήν του δασκάλου, καταρρίπτοντας ατεκμηρίωτους μύθους. Ο Γιώργος Βλαστός αναδεικνύει πτυχές της γαλλικής πρόσληψης της μουσικής του Mozart κατά τα τέλη του 19ου και τις αρχές του 20ού αιώνα, η Ιουλία Λαζαρίδου-Ελμαλόγλου εξετάζει την παραγωγή και τη συμβολή του Mozart στο είδος της συμφωνίας, ενώ ο Ιωάννης Φούλιας ερευνά διεξοδικά ελάχιστα προσεγμένα ζητήματα μουσικής μορφής που σχετίζονται με το έργο του συνθέτη και προτείνει νέες κατηγοριοποιήσεις. Ο Γιώργος Ζερβός και ο Γιώργος Φιτσιώρης, εστιάζοντας σε συγκεκριμένα δείγματα ενόργανης μουσικής, επιχειρούν από μια διεισδυτική αναδίφηση ο καθένας στα μυστικά της μοτσάρτιας λογικής της μουσικής σύνθεσης και, τέλος, ο Νίκος Μαλιάρας προσφέρει μια φρέσκια ματιά στη σχέση μουσικής και λόγου στις όπερες του Mozart.

Στην τελευταία ενότητα, ο Χαράλαμπος Σπυρίδης πραγματοποιεί μια πρωτότυπη για τα δεδομένα της εντόπιας έρευνας προσέγγιση της μουσικής του Mozart με αναφορά στη μαθηματική θεωρία της ρίψης ζαριών, η Αναστασία Γεωργάκη και η Χριστίνα Αναγνωστοπούλου εξετάζουν κριτικά πρόσφατες απόπειρες ανασύστασης της μουσικής του Mozart από ηλεκτρονικό υπολογιστή, ενώ η Σμαράγδα Χρυσοστόμου μας διαφωτίζει για τα όρια του περίφημου «Mozart effect», της υποτιθέμενης επίδρασης της μουσικής του Mozart στον ανθρώπινο ψυχισμό.

Πιστεύουμε ότι η παρούσα έκδοση θα συμβάλλει στην προώθηση της μουσικολογικής έρευνας στον τόπο μας και θα προσφέρει στους αναγνώστες της μια διαφορετική και πολυδιάστατη ματιά στον βίο και το έργο του σπουδαίου δημιουργού. Ευχαριστούμε θερμά τις εκδόσεις Νεφέλη για την προθυμία τους να εκδώσουν τον τόμο.

Οι επιμελητές

ΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Η Χριστίνα Αναγνωστοπούλου είναι Λέκτορας Μουσικής Τεχνολογίας στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Ο Γιώργος Βλαστός είναι Διδάκτορας Μουσικολογίας του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Η Αναστασία Γεωργάκη είναι Επίκουρος Καθηγήτρια Μουσικής Τεχνολογίας στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Ο Γιώργος Ζερβός είναι Επίκουρος Καθηγητής Μορφολογίας και Μουσικής του 20ού αιώνα στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών και συνθέτης.

Ο Ίων Ζώτος είναι Καθηγητής Ιστορικής Μουσικολογίας στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Ο Παύλος Κάβουρας είναι Καθηγητής Ανθρωπολογίας της Μουσικής στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Ο Κωνσταντίνος Δ. Κακαβελάκης είναι Διδάκτορας Μουσικολογίας του Πανεπιστημίου του Αμβούργου και συνθέτης.

Η Ιουλία Λαζαρίδου-Ελμαλόγλου είναι Διδάκτορας Μουσικολογίας του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Ο Νίκος Μαλιάρας είναι Αναπληρωτής Καθηγητής Ιστορικής Μουσικολογίας στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Ο Γιώργος Ι. Μανιάτης είναι Καθηγητής Πολιτικής και Ηθικής Φιλοσοφίας στο Τμήμα Επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Ο Χαράλαμπος Χ. Σπυρίδης είναι Καθηγητής Μουσικής Ακουστικής και Μουσικής Τεχνολογίας στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Ο Μάρκος Τσέτσος είναι Επίκουρος Καθηγητής Αισθητικής της Μουσικής στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών και αρχιμουσικός.

Ο Γιώργος Φιτσιώρης είναι Λέκτορας Θεωρίας της Μουσικής στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Ο Ιωάννης Φούλιας είναι Διδάκτορας Μουσικολογίας του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Η Σμαράγδα Χρυσοστόμου είναι Επίκουρος Καθηγήτρια Μουσικής Παιδαγωγικής και Διδακτικής στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Η Ολυμπία Ψυχοπαίδη-Φράγκου είναι Καθηγήτρια Αισθητικής και Κοινωνιολογίας της Μουσικής στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών.